

THE TRUTH. PEOPLE'S VOICE. A ROMANIAN NEWSPAPER SUPPORTING THE UNIFICATION OF ALL ROMANIANS

Cristian Măduță

Assoc. Prof., PhD, "Vasile Goldiș" Western University of Arad

Abstract: The ideal of achieving The Great Union of 1918 is present in the entire press of the time, throughout the Romanian provinces and represents an essential milestone for the social-democratic movement in Transilvania, which supported worker unity through political and economical demands. The Romanian Social-Democratic Party from Hungary supported the national liberation of Romanians, as well as solving the main economic issues, thus pursuing two goals, which are clearly reflected in the newspapers and magazines from that period. These ideas are real triumphs of public views, one of the more convenient means for expressing a nation's "intellectual and material interests" and the press, this eyewitness to the sensibility, intelligence and manifestations of a historical period, is constantly listening to the sound made by the voice of time and has put forward and debated historical matters from the perspective of achieving the national unity of the Romanians.

Keywords: unity, liberation, nation, censorship, action.

Idealul pentru realizarea Marii Uniri din 1918 este asumat în întreaga publicistică a vremii, în toate provinciile românești, constituind un reper esențial și pentru mișcarea social-democrată din Transilvania ce a susținut unitatea muncitorilor prin revendicări politice și economice. Partidul Social-Democrat al românilor din Ungaria susținea eliberarea națională a românilor, alături de soluționarea principalelor probleme economice, urmărind astfel un dublu deziderat, reflectat în mod clar de ziarele și revistele din acea perioadă, adevărate „biruințe ale opiniei publice, unul din mijloacele cele mai la îndemână pentru exprimarea „interesurilor materiale și intelectuale”¹ ale unui popor, iar presa, acest martor ocular la sensibilitatea, inteligența și manifestările unei perioade istorice, conectată în permanență „cu urechea la glasul timpului”², a plasat și dezbătut problemele istorice din perspectiva atingerii unității naționale a românilor.

La 16 august 1903 apare „*Adeverul. Glasul poporului*”, la Budapesta, menționându-se că se dorește a fi o „foaie politică, socială și economică”. În anul 1914 (9 august/26 iulie) își încetează apariția datorită primului război mondial; reappare la Budapesta, la 8/21 octombrie 1917-30 decembrie 1918/12 ianuarie 1919, mai întâi, apoi la Sibiu (de la 2/15 decembrie 1918). Subtitlul „*Glasul poporului*” va fi menținut până în anul 1907, pentru ca începând cu anul 1911 (nr. 5), să apară subtitlul: „*Organul Partidului Social-Democrat din Ungaria. Foaie pentru poporul muncitor român*”, subtitlul ce va fi modificat în anul 1918 (nr. 48) în „*Organul Partidului Social-Democrat din Ardeal*” și în anul 1919, „*Organul Partidului Social-Democrat din Ardeal și Banat*”. Periodicul a avut inițial o frecvență lunară, apoi săptămânală (din mai 1912), apărând în anul 1906 și la Lugoj și din 1919, la Sibiu. Colectivul redacțional a fost condus de redactori-responsabili: Aurel Cristea (1903-1911), P. Ponta, Gustav Auerbach, Ioan Flueraș (1911-1917; 1919-1926) și Tiron Albani (1918), având redactori-colaboratori pe I. C. Frimu, Sava S. Damian, I. Mihuț, Irimie Blăjan, Iosif Ciser, Ioachim Periam, Toma Botârlă ș.a.

---

¹ Maria Platon, *Dacia literară*, București, Editura Minerva, 1972, p. V.

² *Istoria românilor*, vol. VII, tom II, București, Academia Română, Editura Enciclopedică, 2003, p. 542.

Tematic, gazeta a publicat în principal știri sociale și politice, iar pe lângă „Cronici externe” și „interne”, a inclus rubricile „Bibliografie” și „Cărțile noastre” care prezintă noutăți editoriale. Sunt publicate texte literate ca „Împărat și proletar” de Mihai Eminescu, „Noi vrem pământ” de George Coșbuc, „Cor de robi”, „Martiri și călăi” de D. Th. Neculuță, „Note din Egipt” de Panait Istrate, din „România muncitoare” (1902-1918). Include texte aparținând lui Ioan Păun-Pincio, Al. Vlahuță, N. Țimiraș, recenzia piesei dramaturgice „Domnule notar” de O. Goga, alături de traduceri din literatura universală, precum „Eroi în zdrențe” de Sándor Petőfi (traducător: Ștefan Octavian Iosif), „Mutare silită” de Ada Negri (traducător: Al. Alexandru Vlahuță).³

Conform denumirii pe care și-a asumat-o, „Adevărul” a reprezentat o adevărată tribună a spiritului românesc ce dorea să prezinte în mod fidel realitatea obiectivă, având conștiința absolută a autenticității și valabilității conținutului programului Partidului Social-Democrat al românilor din Ungaria, cerând garantarea drepturilor fundamentale ale omului, dreptului la autodeterminare, constituind principala tribună a exprimării voinței românilor de a solicita încetarea războiului, unirea tuturor românilor, precum și acordarea drepturilor firești muncitorimea românească din Transilvania.

Anul 1917 a reprezentat pentru mișcarea social-democrată din Transilvania începutul acțiunii de restructurare organizatorică, precum și momentul în care gazeta „Adevărul” a reapărut într-o nouă serie deoarece în anul 1914, aceasta și-a suspendat apariția datorită izbucnirii primului război mondial, precum și datorită persecuțiilor autorităților maghiare. Astfel, în anul 1917, la Budapesta, are loc Conferința Comitetului Central român al socialiștilor din Transilvania și Ungaria. În cadrul acestui forum, a fost lansat manifestul „Către poporul muncitor român din Ungaria”, manifest prin care social-democrații români au trecut, în contextul anilor 1917-1918, „de la un limbaj politic tipic internaționalist, proletar și pragmatic, la susținerea unor principii naționale”.⁴ Practic manifestul exprima adeziunea social-democraților români din Ungaria la proiectul Partidului Național Român, concomitent legitimând politic Partidul Social-Democrat al românilor din Ungaria, cerând înlăturarea regimului Kálmán Tisza și înfăptuirea unei reforme electorale democratice. În cadrul Conferinței de la Budapesta, s-a hotărât înființarea Fondului „Adevărul” la care au contribuit muncitori, țărani, soldați, români și alte naționalități.⁵

Reapariția „Adevărului” în octombrie 1917 și organizarea Comitetului Central al Partidului Social-Democrat din Ungaria au însemnat un reviriment pentru muncitorimea română, care se implică din ce în ce mai mult în susținerea câștigării drepturilor românilor. Urmare a acestui activism, statutele sindicatelor muncitorilor au fost recunoscute, precum și sindicatele muncitorilor minieri. Datorită faptului că revendicările muncitorilor au luat o formă organizată și susținută, se obțin drepturile privind sporirea salariilor, spor de scumpete, ajutor de îmbrăcăminte etc.

Paralel cu revendicările economice, muncitorimea este preocupată de problema păcii, a libertății naționale, a drepturilor democratice, iar prin articolele semnate de redactorul Ioan Flueraș, se atrage atenția asupra situației grele a muncitorilor, militându-se pentru rezolvarea problemelor lor

---

³ Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești (1731-1918)*, București, Editura Științifică, 1995, p. 20; I. Hangiu, *Dicționarul presei literare românești (1790-1990)*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, pp. 10-11; *Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedia cronologică*, coordonator: Marian Petcu, Iași, Editura Polirom, 2012, p. 231.

⁴ Grigore Moldovan, Valer Moga, Sorin Arhire (coord): *Problema Transilvaniei în discursul politic de la sfârșitul Primului Război Mondial*, Academia Română, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2009, 236 p., în *Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca*, nr. L, 2011, pp. 413-414.

⁵ *Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, București, Editura Politică, 1970, p. 498.

sociale⁶ și chiar din primul număr al gazetei din octombrie 1917, în ciuda cenzurii aplicate de autoritățile maghiare, articolul intitulat sugestiv „Ce vrem?” include un ferm program de revendicări de urgență, program ce afirmă cerința oficială a social-democraților din Ungaria: „Să se facă cu puțință ca-n toate țările popoarele singure să-și hotărască soarta și nici un neam să nu mai fie asuprit de altul”.⁷ Cerințele muncitorilor publicate în coloanele „Adevărului”, printr-o atitudine pacifistă și demnă, însă protestatară, a făcut ca ziarul să fie solicitat de cititorii din Ardeal și Banat, realizând un tiraj de peste 18.000 de foi, o adevărată performanță pentru acea vreme.⁸

La 16 decembrie 1917, socialiștii români protestau energic în paginile gazetei „Adevărul” împotriva politicii de deznaționalizare a populației românești a guvernului maghiar ce a interzis funcționarea de școli românești în județele de graniță: „E o crimă aceasta împotriva culturii și civilizației, și contra acestei crime trebuie să se ridice toți în care n-a pierit simțul de dreptate și care au curajul să-și spună cuvântul în orice împrejurări”⁹, o reacție hotărâtă și impetuoasă împotriva politicii asupritoare sociale și naționale.

Revirimentul mișcării social-democrate a românilor din Transilvania a fost afirmat în cadrul Congresului al IX-lea (1918), susținându-se ideea că eliberarea socială și eliberarea națională sunt cele două idealuri indisolubil legate, iar „mii de români s-au alăturat deja la mișcarea socialistă”.¹⁰ Eliberarea socială nu era posibilă fără eliberarea națională, cerință susținută în mod expres în paginile gazetei „Adevărul”: „Poporul muncitor român din Ungaria nu este exploatat și subjugat numai ca o parte a clasei muncitoare din țară, ci el este neîndreptățit și pe teren național”.¹¹ Având în vedere dublul deziderat și datorită relansării ziarului „Adevărul”, „începând cu reparația gazetei „Adevărul”, mișcarea noastră a luat avânt. Lupta noastră pentru dezrobirea poporului român și pentru ridicarea sa culturală devine din zi în zi tot mai aprigă și numărul luptătorilor se îngroașe. Gazeta s-a răspândit deja prin toate părțile locuite de români, iar numărul cititorilor ei întrece orice așteptare a noastră!”¹²

În cursul evenimentelor premergătoare Marii Uniri, conducerea mișcării social-democrate a românilor din Transilvania a luat hotărârea de a conlucra cu Partidul Național Român, implicându-se astfel în mod activ în organizarea luptei naționale a românilor din Transilvania și Banat, merit recunoscut și în paginile oficiosului PNR, ziarul „Românul”, în articolul nesemnat „Din zilele de azi. Impresii”: „plebea”, în sensul de muncitori, „este motorul care mișcă masa, inspiră îndrăzneală și nu cunoaște frâu”.¹³

Colaborarea cu Partidul Național Român a început în luna septembrie 1918, formându-se o reală alianță politică ce va trece peste interese politice și se va concentra pe organizarea românilor din Transilvania și Banat pentru Unire.¹⁴ La 30 septembrie/13 octombrie 1918, oglindind mersul rapid și intensitatea cu care se desfășurau evenimentele, regăsim același ritm și în paginile gazetei „Adevărul”: „Am ajuns la mijlocul celor mai mari evenimente istorice, care zguduie lumea întregă și croiesc soarta omenirii. Azi într-o singură zi se întâmplă lucruri mai însemnate, mai mari și mai

---

⁶ Georgeta Răduică, Nicolin Răduică – op. cit., p. 20.

⁷ *Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, București, Editura Politică, 1970, p. 499.

⁸ *Constantin Titel Petrescu, Socialismul în România: 1835-6 septembrie 1940*, București, Dacia Traiană, [s.a], p. 304.

⁹ *Adevărul*, 16 decembrie 1917.

¹⁰ *Adevărul*, 22 aprilie/5 mai 1918.

¹¹ *Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, București, Editura Politică, 1970, p. 499.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Românul*, 1/14 noiembrie 1918.

¹⁴ Nicolae Jurca, *Istoria social-democrației din România*, București, Editura Științifică, 1994, p. 92.

multe decât altădată într-un an întreg. Și ceea ce ieri s-a petrecut, azi pari vechi, de mult întâmplat, cari nu mai corespunde cererilor de acum”.¹⁵

La 18 octombrie 1918, citirea „Declarației de valorificare a dreptului la autodeterminare a națiunii române”, declarație redactată de Vasile Goldiș și citită în Parlamentul de la Budapesta de deputatul Alexandru Vaida-Voevod a reprezentat primul pas în acțiunea de desprindere a teritoriilor românești din regatul maghiar, un act important pentru afirmarea națiunii române întregite, un act ce susținea dreptul românilor și al națiunilor la autodeterminare, la libertate și dezvoltare politică, economică, culturală și socială, fără intervenții directe sau indirecte din exterior.

Această declarație curajoasă, alături de ideea eliberării sociale și eliberării naționale, a întărit colaborarea Partidului Social-Democrat al românilor din Ungaria cu Partidul Național Român în vederea organizării unui proiect pentru separarea Transilvaniei și Banatului de monarhia austro-ungară.

La începutul lunii octombrie 1918, a avut loc la Budapesta, la hotel Jägerhom, prima întâlnire dintre reprezentanții celor două partide românești; Ștefan Cicio-Pop, Theodor Mihali, Alexandru Vaida-Voevod, Aurel Vlad și Aurel Lazăr au participat din partea PNR, în timp ce social-democrații au fost reprezentați de Ioan Flueraș și Ioan Mihuț. Toți participanții s-au pronunțat pentru colaborare, iar concluziile dintre cele două partide a decurs firesc, animată de dezideratele comune, iar Ioan Flueraș a propus înființarea unui Consiliu Național al Românilor, consiliu ce avea menirea de a conduce teritoriile locuite de români, precum și începerea imediată a negocierilor cu guvernul maghiar și cu recent-înființatul Consiliul Național Maghiar, ce urmărea să preia puterea din mâinile guvernului Tisza și înceapă tratativele cu națiunile conlocuitoare. Reprezentanții PNR au acceptat ideea cu interes, urmând ca la 31 octombrie 1918, să se formeze Consiliul Național Român Central. Acest unic for al voinței românilor transilvăneni era compus din șase reprezentanți ai PNR (Theodor Mihali, Vasile Goldiș, dr. Alexandru Vaida-Voevod, dr. Aurel Lazăr, Ștefan Cicio-Pop, dr. Aurel Vlad) și șase social-democrați (Ioan Flueraș, carosier, Iosif Jumanca, tipograf, Enea Grapini, inginer, Baziliu Surdu, metalurgist, Tiron Albani, tâmplar și Iosif Renoiu, metalurgist).¹⁶ Constituirea CNRC a fost făcută publică în ediția specială a gazetei „Adevărul” din 21 octombrie/3 noiembrie 1918: „Românii din Ungaria și Transilvania și-au constituit Consiliul național român, ca unicul for care reprezintă voința poporului român și se bazează pe libera hotărâre, asigurată de curentul vremii și de voința popoarelor libere”.¹⁷

La un an de la reparația gazetei, în data de 13/27 octombrie 1918, „Adevărul” scria: „S-a împlinit un an de când am readus „Adevărul” la viață. Un an de muncă și de luptă cu reacțiunea absolutistă, cu spiritul războiului și cu dușmanii libertății și ai păcii... Azi roadele muncii depuse au întrecut orice așteptări. Gazeta care este cea mai puternică tribună a muncitorimii române, prezintă voința și puterea a zeci de mii de cititori”,¹⁸ cuvinte în care se recunosc greutățile trecutului, lupta prezentului și speranța viitorului în unirea românilor. Cu toate opreliștile cenzurii impuse, gazeta a continuat să susțină drepturile muncitorilor și „a sosit timpul când toate națiunile și popoarele asuprite, nedreptățite și jupuite și-au ridicat cuvântul, manifestându-și dorința de dezrobire, și sunt gata să înceapă lupta cea mai crâncenă contra tiranismului, care le-au sugrumat până acum”, fiecare român trebuind să fie mândru că trăiește „în timpul acesta grandios”, luând parte „la lupta gigantică a prefacerii lumii vechi, imorală și neomenească, într-o lume nouă în care nu vor mai putea stăpâni

---

¹⁵ *Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, București, Editura Politică, 1970, p. 526.

¹⁶ Nicolae Jurca – *op. cit.*, pp. 91-93.

¹⁷ *Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, București, Editura Politică, 1970, p. 544.

¹⁸ *Adevărul*, 13/27 octombrie 1918.

câțiva tirani asupra milioanei pe care le-au ținut încătușate și le-au trimis la măcel după placul lor”.¹⁹

„Muncitorimea română în lupta pentru libertate” – articolul publicat în „Adevărul” din 28 octombrie/10 noiembrie 1918 sublinia adeziunea totală a muncitorimii române transilvănene, prin organizarea de secții locale social-democrate, prin reprezentanți în consiliile locale, județene, de plasă, orășenești și comunale: „Muncitorimea română și-a ținut de datorința ca-n primul rând să dea cuvânt hotărârii sale de a sprijini cu toate puterile acțiunea Consiliului național român. Sunt în curgere tocmai acum nenumărate adunări populare, la care muncitorimea română declară că se alătură cu trup și suflet la Consiliul național și așteaptă ca acest consiliu să fie la înălțimea chemării, luptând atât pentru dezrobirea națională a neamului românesc din Ungaria și Transilvania, cât și pentru ridicarea la o treaptă socială mai bună a poporului muncitor român și a țărănimii române”.²⁰

La 14/27 noiembrie 1918, Partidul Social-Democrat al românilor din Ungaria face un apel către muncitorii români de a se prezenta în număr cât mai mare „La Alba Iulia” – titlul articolului de fond, deoarece la 1 decembrie, se vor întruni „toți reprezentanții chemați ai neamului românesc din Ungaria și Ardeal și prin cuvântul lor vor arăta lumii întregi voința întregului neam”.²¹ Apelul la participare este firesc și imperativ, deoarece unirea Transilvaniei cu România este dezideratul națiunii române²², însă „Căci nu e vorba acum numai de dezrobirea națională, ci și de ridicarea asupritului popor român la o treaptă socială mai înaltă și omenească. Se vor proclama acolo toate legile și reformele mari și însemnate care vor alcătui temelia fericirii poporului român în viitor”. „Să mergem cu toți acolo!” era principalul îndemn al social-democraților români.²³

150 de delegați social-democrați, în frunte cu Ioan Flueraș, Ion Mișu, Tiron Albani, Iosif Jumanca, Enea Grapini, Emil Isac, Bazil Surdu, secțiile locale ale Partidul Social-Democrat al românilor din Ungaria, numeroasele reuniuni de meseriași, plugari și muncitori din toată Transilvania, s-au alăturat celor 1.228 de delegați și celor peste 100 000 de persoane ce au participat la Alba Iulia pentru a consfinți Unirea tuturor românilor din Transilvania și întreg Banatul cu România.²⁴

„La Alba-Iulia, toți reprezentanții românismului din vechea Ungarie, fără deosebire de clase și vederi politice, au ajuns la înțelegerea că unirea trebuie făcută, căci numai astfel se va asigura deplina putință de propășire și dezvoltare a neamului românesc, care a fost ținut de veacuri în robie. La aducerea hotărârii acesteia am luat și noi parte, socialiștii români”²⁵ – sunt cuvintele ce au intrat în istorie, publicate în ziarul „Adevărul” din 2/15 decembrie 1918, prin care se afirmă faptul că social-democrații români au luptat reîntregirea neamului român într-un stat național, unitar, prin deslipirea ținuturilor românești de sub suzeranitatea monarhiei austro-ungare”, având propriul loc de frunte în istoria națională a României.

BIBLIOGRAPHY

Colecția „Adevărul”, 1903-1914. 1917-1919.

---

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Adevărul*, 28 octombrie/10 noiembrie 1918.

²¹ *Adevărul*, 14/27 noiembrie 1918.

²² Gh. Unc, *Aportul mișcării muncitorești și socialiste la Unirea Transilvaniei cu România*, în „Ziridava”, nr. VII, Arad, 1977, pp. 67-81.

²³ *Adevărul*, 14/27 noiembrie 1918.

²⁴ Traian Moca, *Contribuția social democraților ardeleni la pregătirea și realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918*, în *1918-1998. Aradul și Marea Unire*, Arad, Editura Universității de Vest „Vasile Goldiș”, 1999, pp. 83-89.

²⁵ Constantin Titel Petrescu – *op. cit.*, p. 304.

Hangiu, I., *Dicționarul presei literare românești (1790-1990)*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.

Istoria jurnalismului din România în date. Enciclopedia cronologică, coordonator: Marian Petcu, Iași, Editura Polirom, 2012.

Istoria românilor, vol. VII, tom II, București, Academia Română, Editura Enciclopedică, 2003

Jurca, Nicolae, *Istoria social-democrației din România*, București, Editura Științifică, 1994.

Moca, Traian, *Contribuția social democraților ardeleni la pregătirea și realizarea Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, în 1918-1998. Aradul și Marea Unire*, Arad, Editura Universității de Vest „Vasile Goldiș”, 1999, pp. 83-89.

Moldovan, Grigore, *Valer Moga, Sorin Arhire (coord): Problema Transilvaniei în discursul politic de la sfârșitul Primului Război Mondial*, Academia Română, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2009, 236 p., în Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca, nr. L, 2011, pp. 413-414.

Petrescu, Constantin Titel, *Socialismul în România: 1835-6 septembrie 1940*, București, Dacia Traiană, [s.a].

Platon, Maria, *Dacia literară*, București, Editura Minerva, 1972.

Răduică, Georgeta, Răduică, Nicolin, *Dicționarul presei românești (1731-1918)*, București, Editura Științifică, 1995.

Unc, Gh., *Aportul mișcării muncitorești și socialiste la Unirea Transilvaniei cu România*, în „Ziridava”, nr. VII, Arad, 1977, pp. 67-81.

Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918, București, Editura Politică, 1970.